

Türkiye'deki Mülteciler için Mali Yardım Programı

Öncelikli Alan Bilgi Notu 1

Eğitim

Ocak 2022

Türkiye'deki Mülteciler için Mali Yardım Programı, AB'nin mülteci krizine ilişkin insani yardım ve kalkınma projelerinden oluşan son derece kapsamlı ve çeşitli portföyünü, net bir planlama, koordinasyon ve izleme çerçevesine oturtmak üzere 2016 yılında hazırlanmıştır. Programın hazırlanmasının bir başka amacı da, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'nin politika ve destek programlarıyla uyumun sağlanması sürecinde, kaynak kullanımında verimliliğin ve destek programında genel bütünlüğün sağlanmasıdır.

EĞİTİM, ÖNCELİKLİ ALANLARDAN BİRİ

Programın Eğitim öncelikli alanında AB, 1.2 milyonu aşkın Suriyeli mülteci çocuğun Türkiye'deki devlet eğitimi sistemine entegre etme çabalarında TC Hükümeti'ne destek olurken ev sahibi toplumun eğitim kalitesinin de korunmasına yardımcı olmaktadır. Başlangıçta desteğin odağında Suriyeli mülteciler yer alırken Program finansmanının ikinci dilimi kapsamında tüm milletlerden mültecilere destek verilmiştir.

TC Hükümeti, "Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler" (GKAS) mevzuatı çerçevesinde Suriyeli mültecilere ücretsiz eğitime erişim hakkı tanımıştır. Mülteci krizinin ilk zamanlardaki "acil" aşamasında Programla, TC Hükümeti'nin, eğitimin Arapça verildiği Suriyeli mülteci çocuklar için Geçici Eğitim Merkezleri kurmasına destek verilmiştir. Bu merkezler 2018-2019 döneminde Milli Eğitim Bakanlığı tarafından kapatılmış ve çocuklar mevcut devlet okullarına geçirilmiştir. Bu durum özellikle belirli illerdeki okulların üzerinde ciddi baskı yaratmış ve Arapça eğitimden Türkçe eğitime geçişte, uygulanan ilave bir takım öğretim önlemlerine karşın, birçok çocuk büyük zorluklar yaşamıştır.

EĞİTİM DESTEĞİNDEKİ BAŞLICA ZORLUKLAR

Programın (TC Hükümeti ile birlikte) eğitim destek programı kapsamında çözmeyi amaçladığı başlıca iki zorluktan ilki mülteci çocukların müfredatı başarıyla takip etmekte yaşadıkları güçlükler, ikincisi de okula kayıt olmaması, "okul dışında kalan" çocuklardır.

Öğrencilerin Türkiye'deki eğitim sistemine entegre olma becerilerini etkileyen birçok faktör vardır. Öncelikle, Suriye'deki savaştan dolayı Türkiye'ye göç etmeleri sonucunda mülteci çocuklar bir ya da daha fazla okul yılı kaybetmiştir. İkinci olarak, okulda derslerini verimli biçimde takip edebilecek kadar hızlı Türkçe öğrenmede sorun yaşamaktadırlar. Diğer faktörler arasında yakın geçmişte yaşadıklarına bağlı psiko-sosyal sorunlar, okula sosyal uyum sorunları ve anne-babaların çocukların derslerini takip edecek ve bu konuda onlara destek olacak durumda olmamaları yer almaktadır.

İkinci zorluk, yani çocukların okul dışında kalmaları çoğunlukla anne-babaların çocuklara evde ev ekonomisine destek olmaları (dışarıda ya da evde çalışarak) için ihtiyaç duyduklarından ya da çocuklarını okula gönderme masraflarını (ulaşım, kıyafet, yemek, kırtasiye vb.) karşılayamadıkları için okula göndermemeleri neden olmaktadır. Ortaokul çağındaki çocuklarsa, sınıfa ayak uyduramadıkları ya da sosyal dışlama veya akran

Foto: AB Delegasyonu /Berna Çetin

zorbalığıyla karşılaştıklarından okula gitmek istememektedir.

Yakın zamanda Mali Yardım Programı kapsamında desteklenen bir projeye yapılan inceleme ziyaretinde okul dışında kalmış çocukların (özellikle daha büyük yaşta olanların) yeniden eğitim sistemine geri döndürülmeleri için ciddi çaba sarf edilmesi gerektiği görülmüştür.

Milli Eğitim Bakanlığı'nın raporlarına göre son okul yılının ikinci döneminde (2020-2021) okul çağındaki yaklaşık 426 bin Suriyeli mülteci çocuk okula yazılmamıştır. Bu rakam okul çağındaki nüfusun %36'sına denk gelmektedir.

COVID-19 pandemisi mülteci çocuklarla ilgili yukarıda sözü edilen sorunları daha da artırmıştır. Yapılan yeni çalışmalardan bazıları mülteci çocukların büyük bir kısmının 2019-20 okul yılının son kısmında ve 2020-21 okul yılının çoğunda okula devam edemediğini göstermektedir. MEB çevrimiçi ve TV ile EBA sistemi üzerinden eğitimleri yayınlarken hızla adapte olduysa da mülteci çocukların büyük çoğunluğu, internete erişim ve dersleri çevrimiçi takip etmede yaşadıkları sorunlardan dolayı bundan etkin biçimde yararlanamamıştır. Evde ders çalışma ortamının ve anne-baba ilgisi ve desteğinin yetersiz olması da etkili olan diğer faktörlerdir.

AB, MÜLTECİLERİN YOĞUN OLDUĞU 26 İLDE MEB'E DESTEK OLUYOR

Programın Eğitim öncelikli alanını destek stratejisi, yukarıda sözü edilen sorunları çözmek üzere hazırlanmış olup mülteci nüfusunun yoğun olduğu 26 ilde MEB'e destek verilmesine odaklanmıştır. Strateji örgün eğitim sistemi (erken çocukluk eğitimi ve çocuklar için mesleki eğitim dahil), yüksek öğretim ve çoğunlukla devletin Halk Eğitim Merkezleri

aracılığıyla verilen yaygın eğitim sistemini kapsamaktadır. Ancak desteğin odağında ilkökul ve ortaokul eğitimi bulunmaktadır.

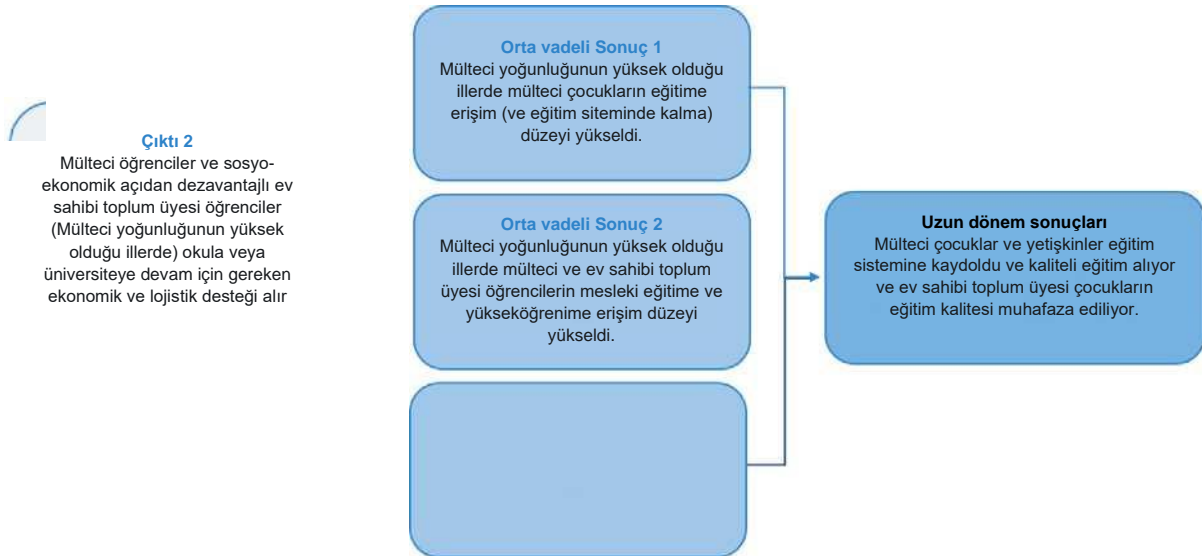
Strateji aşağıdaki Şekil 1'de yer alan, beklenen sonuçlar zincirinde özetlenmiştir. Strateji şu konuları kapsamaktadır: hedeflenen okullarda bir dizi ilave eğitim hizmetleri ve dersler verilmesi (Çıktı 1); çocuklarını okula gönderebilmelerine yardımcı olmak üzere ailelere (mülteci ve ekonomik bakımdan dezavantajlı durumdaki ev sahibi toplum) malzeme desteği ve mali destek verilmesi (Çıktı 2); hizmetlerini hedef grupların ihtiyaçlarına göre adapte edilmeleri için okul sisteminin çalışanlarının geliştirilmesi (Çıktı 3); ve belirli illerdeki öğrenci yoğunluğuyla baş edebilmeleri için okul inşası ve yenilenmesi (Çıktı 4).

1.6 MİLYAR AVRO SÖZLEŞMEYE BAĞLANDI

2021 ortası itibariyle Mali Yardım Programı kapsamında, eğitim alanındaki projelerin uygulanması için toplam 1.6 milyar Avro sözleşmeye bağlanmıştır. Bu miktar Program kapsamında sözleşmeye bağlanan toplam 6 milyar Avronun yaklaşık %30'una tekabül etmektedir. Haziran 2021 itibariyle toplam 12 eğitim projesi tamamlanmış olup 7 proje halen devam etmektedir. Projelerin 8'i Programın kalkınma, 4'ü ise insani [yardım] kolunda finanse edilmiştir.

Eğitim destek stratejisi her ne kadar ulusal düzeyde TC hükümetini desteklemeyi amaçlasa da desteğin önemli bir kısmı, mülteci yoğunluğunun en fazla olduğu 26 ile odaklanmaktadır. Destek stratejisinin belli yönleri, Programın ikinci fon dilimi altında genişletilmiş olup an itibariyle ev sahibi toplumda ekonomik açıdan dezavantajlı öğrencilerinin okula kayıt ve devamlılığını teşvik amacıyla kullanılmaktadır.

Mülteciler için Mali Yardım Programı Eğitim Destek Stratejisi

This project is funded by the
European Union

Öncelikli alan olan Eğitim alanında stratejinin uygulanması sırasında bugüne dek takip edilen yaklaşım ve alınan sonuçlar aşağıda sunulmaktadır.

DİL VE AKADEMİK DERSLER/KURLAR VE BAĞLANTILI DESTEĞİN VERİLMESİ

Programın eğitim sektöründeki en büyük projesi, 2016'da ilk başladığında 300M Avroluk bütçesi olan ve 2019'da 400M Avro ek bütçeyle uzatılan PIKTES (Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi) projesidir. PIKTES, mülteci nüfusunun en yoğun olduğu 26 ilde; mülteci çocukların devlet okullarındaki eğitim sistemine başarılı bir şekilde entegre olmasını sağlamayı amaçlayan faaliyetler yoluyla uygulanmaktadır. Özel faaliyet alanları arasında Erken Çocukluk Eğitimi (EÇE), destek ve telafi eğitimleri ile Türkçe ve Arapça dil eğitimi yer almaktadır.

Telafi eğitimleri kapsamında derslerini kaçıran öğrencilere, eksikliklerini giderip kendi yaş gruplarına uygun sınıf düzeyinde okula yeniden gidebilmeleri için kısa süreli yoğunlaştırılmış dersler verilirken, destek (düzeltme amaçlı) eğitimlerde derslerinde yeterli düzeyi yakalayamayan öğrencilere destek olunmaktadır. 2021 ortası itibariyle Mali Yardım Programı kapsamında 46 bin 766 mülteci çocuk telafi eğitimi; 60 bin 472 mülteci çocuk ise destek eğitimi almıştır.

PIKTES aynı zamanda çocuklara yönelik psiko-sosyal ve danışmanlık desteklerinin verilmesine; mülteci çocukların özel bir takım ihtiyaçlarına cevap verebilmeleri için öğretmenlerin eğitilmesine de destek olmaktadır.

PIKTES, küçük yaşlardaki çocukların örgün eğitime daha iyi hazırlanabilmesi kapsamında EÇE'ye erişimin ciddi oranda artırılması doğrultusunda hükümetin izlediği politikaları da odaklandığı illerde desteklemektedir. 2020-21 eğitim yılında COVID-19 salgını nedeniyle Program kapsamında herhangi bir EÇE desteği verilmemiş olsa da 2021 yaz döneminde 25 bin öğrenci EÇE dersleri almak üzere desteklenmiştir.

Mülteci çocukların Türk eğitim sistemine entegrasyonunda Türk dili yeterliği bir ön koşuldur. Dolayısıyla Program, mülteci çocukların (ve yetişkinlerin) Türkçe becerilerini geliştirmelerine yönelik yoğun bir destek sunmaktadır. Bunun yanında, Arapça öğretimi de desteklenmektedir.

PIKTES, mülteci çocukların Türk eğitim sistemine entegrasyon sırasında karşılaştığı farklı sorunlarla baş edebilmelerine yardımcı olmak üzere onlara psiko-sosyal destek veren 325 Rehber-Danışman istihdam etmektedir. 2021'in ilk yarısında yüz yüze ya da telefon veya çevrim içi yollarla olmak üzere 115 binden fazla çocuğa destek verilmiştir (okulların kapalı olduğu dönemlerde).

OKUL VEYA ÜNİVERSİTEYE DEVAMI SAĞLAMAK ÜZERE EKONOMİK VE LOJİSTİK DESTEKLERİN VERİLMESİ

Mülteci aileleri, çocuklarını okula göndermeye teşvik etmek ve bu doğrultuda desteklemek üzere Program, 2017'den bu yana UNICEF tarafından uygulanan Eğitim için Şartlı Nakit Yardımı (E-ŞEY) projesi aracılığıyla fon desteği vermektedir. 150M Avronun üzerinde bir bütçeyle proje

kapsamında, ekonomik açıdan dezavantajlı mülteci ailelere iki ayda bir ödeme yapılmaktadır.

Fotoğraf: AB Türkiye Delegasyonu /Berna Çetin

2021 Haziran ayı itibariyle E-ŞEY projesi ile desteklenerek okula kaydolun toplam mülteci çocuk sayısı 695 bin 556'yı bulmuştur. Faydalancı çocukların neredeyse yarısı (%47) ilkokula giderken, geri kalanların çoğunluğu (%38) ortaokula kayıtlıdır (sadece %11'lik kısım liseye kaydolmuştur).

E-ŞEY projesi, destek alan çocukların EBA TV ve çevrim içi dersler yoluyla eğitimlerine devam etmelerini sağlamak amacıyla, COVID-19 dolayısıyla okulların kapalı olduğu dönemde de ödemeleri sürdürmüştür. Ancak okula devam sayıları MEB tarafından kaydedilmemiştir.

ŞEY programı hakkında 2020 yılında yapılan bir değerlendirme, projenin düzenli okula devamı teşvik etmede (COVID-19'dan önce) etkili olduğu ve kısmen de TC Hükümetinin sosyal yardım kurumları ve SUY'un "KızılayKart" ödeme sistemiyle bağlantılı olma şekli nedeniyle verimli olduğu sonucuna varmıştır. Projenin çocuk koruma bileşeni de okula devamın yüksek oranda tutulmasına yardımcı olma açısından etkili bulunmuştur.

Program tarafından finanse edilen çeşitli projeler ayrıca öğrencilerin mesleki ve teknik eğitim ve öğretime ya da yükseköğretim kurumlarına devam etmelerini kolaylaştırmak için burs vermektedir. Haziran 2021 itibariyle kadar yaklaşık 13 bin 300 öğrenci burs almıştır. Bu öğrencilerin çoğu mülteci, yarısı da kız öğrencidir. Sağlanan bursların çoğu (yaklaşık 12 bin) ortaokul öğrencilerinin Mesleki ve Teknik Liselerde ve Mesleki Eğitim Merkezlerinde teknik ve mesleki eğitim kurslarına katılmaları içindir. Bursların büyük çoğunluğunu PIKTES projesi sağlamaktadır. Ayrıca, bin 100'ün üzerinde öğrenciye üniversiteye devam etmeleri için burs verilmiştir. Bu tür desteğe, Programın ikinci aşamasında son verilmiştir.

Okula kaydı teşvik etmek için Program tarafından desteklenen diğer önlemler arasında kırtasiye setlerinin sağlanması yer almaktadır. PIKTES projesinin satın alma ve teslimat süreçlerini tamamlamasının ardından, 2021 yılının ortalarına kadar yaklaşık 1,2 milyon çocuk bu tür desteklerden yararlanmıştır. Bunların yaklaşık %46'sı ekonomik açıdan dezavantajlı ailelerden gelen ev sahibi toplum çocuklarıdır. Mülteci çocuklara ayrıca Türkçe dil kitapları sağlanmıştır.

Son olarak, okul ulaşımı maliyeti genellikle mülteci

çocukların aileleri tarafından okuldan alınmasında önemli bir paya sahip olduğundan, Program yardım sağladığı illerde bu tür hizmetlerin sunulmasını desteklemiştir. Pandemi döneminde okulların kapanması nedeniyle bu hizmetlerden yararlanan çocuk sayısı nispeten düşüktü. Ancak pandeminin başlamasından hemen önce yaklaşık 50 bin öğrenciye PIKTES tarafından ücretsiz ulaşım hizmetleri sağlanıyordu.

EĞİTİM PERSONELİNİN İSTİHDAMI VE EĞİTİM

Mali Yardım Programı, mülteci çocuklara eğitim vermenin, onları desteklemenin ve yönetmenin zorluklarıyla başa çıkmak için eğitim hizmetleri personelinin istihdam edilmesine ve yetiştirilmesine önemli kaynaklar aktarmaktadır. Hâlihazırda eğitim sektöründe çalışan yaklaşık 5 bin 500 personelin istihdamına katkı sağlamaktadır. Buna ek olarak, yaklaşık bin 500'ü aşkın MEB personeli, normal okul müfredatı dışında destekleyici dersler sağlanması gibi özel eğitim hizmetleri için ücretlendirilmiştir.

2021'in ilk yarısında 5 bin 800'den fazla personel PIKTES kapsamında eğitim almış ve bugüne kadar 177 binden fazla eğitim sektörü çalışanına eğitim verilmiştir. Üç projede daha eğitim verilmiştir. Bu projelerle birlikte, bu dönemde eğitilen toplam personel sayısı yaklaşık 6 bin 900'e ulaşmaktadır. 2021'in ilk yarısında PIKTES, 3 bin 500 öğretmene WEB 2.0 teknolojilerini kullanarak çevrimiçi eğitim ve dijital eğitim materyallerinin hazırlanması konusunda eğitim vermiştir.

Eğitimin önemli bir bileşeni, Suriyeli çocukların halk eğitim sistemine başarılı bir şekilde adapte olmasına yardımcı olmak ve bu süreci yönetmek amacıyla personel kapasitelerinin geliştirilmesini içermektedir.

Mülteci öğrencilerin okulda sosyal entegrasyonu zorlu bir süreçtir. Bazı durumlarda, çocuklar savaş ve göç deneyimleri nedeniyle travmatize olmuşlardır. Bazı okullarda da mülteci öğrencilerin zorbalığa maruz kalması ile ilgili sorunlar bulunmaktadır.

EĞİTİM ALT YAPISININ GELİŞTİRİLMESİ

Mali Yardım Programı, yeni okulların inşasını ve mevcut eğitim tesislerinin iyileştirilmesini de kapsamaktadır.

İyileştirme (küçük ölçekli) yenilemeleri ve yeni öğretim ekipmanlarının sağlanmasını içermektedir. Bu projelerden hem mülteciler hem de ev sahibi topluluklar yararlanmaktadır.

Mevcut okulların donatımı, PIKTES projesinde yakın zamanda yapılan bir değişiklikle daha da desteklenmiştir. 2021'in ilk yarısında kaydedilen önemli bir başarı, Program destekli ilk ve orta dereceli okullara 8 bin 700 akıllı tahtanın teslim edilmesi ve kurulmasıdır. Bugüne kadar 12 binden fazla tesis, Program desteği ile yenilenmiştir. Yenilenen tesislerin yaklaşık %58'i ilköğretim, %25'i EĞE merkezidir.

Fotoğraf: AB Türkiye Delegasyonu /Berna Çetin

Ayrıca, Mali Yardım Programı 120 okulun da enerji tasarruflu teknolojilerin ve güneş enerjisi üretiminin hayata geçirilmesi için MEB'e destek olmaktadır. Bu önlemler, CO² emisyonlarının azaltılmasına ve okulların enerji faturalarının düşürülmesine katkıda bulunmaktadır.

Son olarak, iki uluslararası kalkınma finansmanı kuruluşu tarafından uygulanan Program destekli üç proje ile mülteci nüfusunun yoğun olduğu illerde yeni okullar inşa edilmektedir. Bugüne kadar kaydedilen ilerleme, depremle ilgili yeni düzenlemeler ve COVID-19 pandemisinin patlak vermesi gibi bir dizi faktörden etkilenmiştir. Haziran 2021'e kadar, planlanan 410 yeni okuldan 86'sı tamamlanmıştır.

Not: Tüm veriler Haziran 2021 itibarıyla geçerlidir

Türkiye'deki Mülteciler için Mali Yardım Programı (FRİT), komşu ülkelerden (yüzde 90'ından fazlası Suriye'den) yaklaşık dört milyon mültecinin gelmesi nedeniyle toplu ve ekonomi üzerinde oluşan baskıları yönetme sürecinde T.C. Hükümeti'ne destek olmayı amaçlayan ve Avrupa Birliği tarafından finanse edilen bir programdır. FRİT'in bütçesi 6 milyar Avro'dur. Programın İnsani Yardım (62 Proje) ve Kalkınma (43 Proje) ayakları altında, insani yardım, eğitim, sağlık, belediye altyapısı, sosyal uyum, geçim kaynakları ve göç yönetimini kapsayan, hem devam eden hem de tamamlanmış toplam 105 Proje uygulanmıştır.

Bu Bilgi Notu, FRİT için izleme ve raporlama hizmetleri sunan SUMAF Teknik Destek Ekibi tarafından hazırlanmıştır.

Ayrıntılı bilgi için: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/news_corner/migration